

Kiss Jenő, Mihályi tájszó- és névtár

Tájszavak, földrajzi, személy- és állatnevek. Múlt és jelen*

1. Engedje meg az olvasó, hogy egy személyes emlékekkel kezdjem. 1982-ben szerkesztettem egybe az addig Kisémedin gyűjtött tájszóanyagot köteté. A tájszótár mintája KISS JENŐnek 1979-ben megjelent Mihályi tájszótára volt (KISS 1979). A tanár úr talán emlékszik még rá, hogy szinte hétről hétre a nyakára jártam, felróva neki a Mihályi tájszótár (akkor úgy véltem) „következetlenségeit”: miért vannak benne *nép* megjelölésű szavak is, kellenek-e a példamondatok, mi legyen az alaki tájszavakkal stb. Sokat tanultam ezekből a beszélgetésekből a tájszavaknak a népi nyelvhasználatban meglevő szerepéről, és arról, hogy az összetett valóság hogyan jelenik meg bennük. Talán ezeknek a beszélgetéseknek is (valamely részben) szerepük lehetett a 2002-ben megjelent, a hazai tájszótárírást alapvetően új dimenziókba helyező KISS JENŐ-tanulmány megfogalmazásában.

Az élőnyelvi szinkrón tájszótár nyelvtudományi felhasználhatóságát ugyanis nemcsak a benne rejlő nyelvkincs adja meg, hanem azok a módszertanilag egyértelmű vonatkozások, jelzések, amelyek a tájszóanyag válogatását, minősítését kísérik, szem előtt tartva a tájszavaknak a köznyelvhez, illetőleg egymáshoz való viszonyát. A tájszótárnak ezt a tudományos jellegét hangsúlyozza a szerző a jelen könyv Előszavában: „... a szó és a név is túlmutat önmagán, kifejez valamit, utal valamire. Másként fogalmazva: a tájszó több oldalú információ-hordozó nyelvi adat. S a kutatót éppen ez izgatja: mi van a pusztán adatokon túl, mi állapítható meg révükön, s milyen – nyelvészeti és néprajzi, művelődéstörténeti és egyéb – következtetések vonhatók le belőlük. A tájszótár feladata éppen ezért az, hogy ezeknek az információknak lehetőség szerint széles skáláját kibontsa, s mindenki számára elérhetővé tegye” (11).

2. Lehetnek egy kutató életében „örök témák”, olyanok, amelyek végigkísérik egész pályafutását: érdeklődése nem halványul el az adott téma iránt akkor sem, ha látszatra már feldolgozta, megjelentette, kimerítette a lehetőségét. A tájszavaknak nemcsak a gyűjtése és közzététele, hanem a bennük rejlő további lehetőségek is megjelennek KISS JENŐ munkáiban: szükségesnek látja az egybevető vizsgálatokat a tájszók archaizálódása tekintetében, miközben tudomásul veszi a neológ tájszavak felbukkanását is (1981: 16–22), és a szókészletbeli változás problematikája később is foglalkoztatja (1990: 46–69; 75–90). Ez az „örök téma” jelenik meg a Mihályi tájszó- és névtárban is.

A szótár bevezetése (Előszó: 11–27) fontos információkat közöl. Egy szótár megbízhatósága szempontjából alapvető a hitelesség, a szótárírást ugyanis „nem más,

---

* Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 225. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2022. 624 lap.

mint a közlés szavakra történő lebontása, majd a darabok más rendben való összerakása. Annak, hogy az újonnan felépítendő szótári rendszer – a betűrendbe szedett szótári egységek, a szócikkek sora – megbízható legyen, feltétele az elemeire bontandó szövegek megbízhatósága” – írja SZOVÁK KORNÉL.¹ Ez a megbízhatóság a tájszótár esetében az adatközlők megbízhatóságát jelenti. A szótár deskriptív adekvátságát ők képviselik: „70–80 év közötti, kiválasztott tősgyökeres mihályi adatközlőim” (12) – írja KISS JENŐ. Ők adják meg a 2016–2021 közötti szinkronia minősítéseit is. Ezek a minősítések a használati érvény szerint jellemzik a tájszavakat: általános használatúak (amelyeket minden adatközlő ismer), neológ jelenségek (jelük a szótárban: ↑), továbbá archaizmusok lehetnek. Az archaizmusok mutatják meg leginkább a nyelvben levő mozgást, ezért – mivel a köznyelvi behatolás folyamatos jelenlétet jelent – ez a kategória alkategóriákra bontódik a tájszókészletben: léteznek visszaszorulóok (használatuk már nem általános, jelük a szótárban: ↓), visszaszorultak (ezeket már csak az idősebbek használják, jelük: ↓↓), „emlékezeti tájszavak” (már nem használják, de rákérdezéssel előhívhatók, jelük: ↓↓↓) és kihaltak (a valamikori tájszavak ma már csak a történeti forrásokból idézhetők, jelük: †; 18–19, 27).

Mivel a nyelvjárás is csak a köznyelv viszonylatában (az attól való eltérés, illetőleg egyezés mértéke szerint) definiálható, a tájszavak egyértelműsítése érdekében is szükséges a viszonyítás kijelölése. A tájszótárak esetében ennek alapja (mivel az akadémiai nagyszótár félkész állapotban van) csak az értelmező kéziszlótár legújabb, 2003-as változata lehet. Mindaz tehát, ami az ÉKsz.²-ben nem szerepel (még ha köznyelvi használata van is), továbbá az itt *táj*, *nép* és *Mezőg* rövidítéssel szereplők kerülhetnek be a tájszótárba. Ez az egybevető eljárás vonul végig nemcsak a formák, hanem a szójelentések viszonylatában is: amely jelentés nincs benne az ÉKsz.²-ben, az bekerült a szótárba, amely viszont a köznyelvben is, meg a mihályi nyelvjárásban is megvan, azt a köznyelvi jelentéseknek az ÉKsz.²-beli számozás alapján meglevő jelentései alapján tünteti fel. Így megállapítható, hogy a köznyelvi jelentések közül mi van meg és mi hiányzik a nyelvjárásból – továbbá az is, hogy mi a többlet Mihályiban. Ez a szójelentéseket egyértelműen és aprólékosan elkülönítő eljárás még a legutóbbi időkből megjelent tájszótárakból is hiányzik (vö. pl. PESTI–MÁTÉ 2018), igazi nívum tehát a Mihályi tájszó- és névtárban.

A tájszótárba tájszó kerül, szükséges azonban ezek egyértelműsítése. Ezek felosztásában a szótár nem hoz újdonságot, csupán a SZINNYEI JÓZSEF (MTsz.) által megállapított kategóriáknak a MDial. által is vázolt kategóriái/pontosításai szerint (2001: 383) különíti el és látja el jellel a tájszavakat (17–18).

3. A Mihályi tájszó- és névtár alapvetően onomasziológiai jellegű: az ábécérendes szótár anyaga teszi ki a kötet 2/3-át (31–414). Ez a szókészlet (hozzávetőlegesen becslésem szerint) mintegy 6100 címszót/szócikket jelent az utalószók nélkül. Ha összevetjük ezt a Mihályi tájszótár 1979-es változatának mintegy 1800 szót tartalmazó terjedelmével, akkor látjuk igazán a bővülést. Noha a Mihályi

¹ Íméles levelezés. Forrás: <https://mail.ppke.hu/service/home/~/?auth=co&loc=hu&id=168183&part=2> (Letöltés: 2023. 04. 08.)

tájszótár 1979-es kiadása idején KISS JENŐ még a következőt írta: „Úgy látom továbbá, hogy tájszótáram anyagát sem tudnám már számottevően bővíteni” (1979. 11), ez a jóslat [mindnyájunk öröme!] téves volt.

Minden szócikk három részből áll. A vastag betűs címszó képezi a szócikkfejet: ez vagy a köznyelvi lexéma (pl. *rend*) vagy a tájszó köznyelviesített változata (pl. *rábaközíperec*). A szócikktörzsbe kerül az összes szótári információ: megvan-e a szó az EKsz.²-ben, s ha igen, ott milyen minősítéssel [pl. *dödög* (táj), *dödölle* (nép), *pirostarka* (Mezőg)], milyen tájszótípusba tartozik az adott lexéma, mikor rögzítették először, mi az adott szó nyelvjárási kiejtése (*rënd*). E dőlt betűs ejtett változathoz jelennek meg a szociális érvényt jelölő szimbólumok (pl. *nyët* ↓↓↓), majd a szófaji és a stílusminősítés következik. Ezt követi a jelentésmegadás, melyben először a nyelvjárási jelentést találjuk, majd (ha van(nak)), a szó köznyelvi jelentése(i) következ(nek) a fentebb megírt módon [pl. *könnyezik* 1. a megmetszett szőlő ágaiból a vágás helyén nedv jön ki, ill. csöpög. 2. kny. (1–2)]. Ezután következik –ha van – a példamondat dőlt betűs szedésben. A szócikkben itt egy | jel (virgula) következik, mely után a szociális érvény minősítését találjuk a 2016–2021-es állapot szerint. Mivel az 1979-es Mihályi tájszótár is minősítette használati érvény szerint a tájszavakat (megkülönböztette az 1970–1976 közötti időben használatos, az ekkor visszaszorulóban, kihálóban levő, illetve a már nem használatos, kihalt szavakat), érdekes kísérlet lenne a tájszótár két időbeli rétegének összehasonlítása az időközben esetlegesen bekövetkezett mozgás dokumentálására, ráadásul a szerző ezt az összehasonlítást megkönnyítendő az 520–522. lapokon egybegyűjti a kihalt és az emlékezeti tájszavakat. A szociális érvényű minősítést egy || jel (dupla virgula) követi, ezzel záródik a lexikográfiai rész. Az adott jel után már csak (!) az egyéb megjegyzések, etimológiai eredeztetések, forrásmegjelölés, néprajzi érdekességek stb. olvashatók. Noha ezek nem tartoznak a szótár lexikai minimumához, érdekességük nagyban emeli enciklopédikus tudásunkat – vö. pl. a *rábaközíperec* szócikkének két és fél oldalnyi néprajzi megjegyzését, a *rábaközi* mellény, a *puruc* szócikkét, vagy a *puszta* helytörténeti érdekességét.

Mit tudunk meg egy kisalföldi falu egykori és mai életéről? A lenyűgöző gazdagságú szótárba belelapozva megtudjuk, melyek voltak és hogyan változtak egyes mezőgazdasági munkák végzései (vö. *magvető*, *rozkötél*, *állás*, *asztaghely*, *nehézborationa*, *húzatás*, *kapacs*, *kazalmester*, *kévekötés*, *gurgat* és *hengerez*), a vallási előírásokhoz kötődően milyen alkalmakat tartottak fontosnak (**könyörgés**), és hogy milyen ételeket fogyasztottak (*aszaléklevés*), mikor kellett tojásokat gyűjteni ahhoz, hogy sokáig elálljanak (*asszonyközi*), hogyan segíti a munkavégzés ritmusát a *babcsuszó*, milyen szerepe volt a *bábaasszonynak*, hogyan fejezi ki enyhe káromkodásként a rosszallást a *bakszomadta*. Megtudjuk, hogy a mezőgazdasági munkavégzés módjában változások hogyan csapódnak le a szókészletben (*bálakazal*, *hosszúszekér*, *hoffer*, *rábastejger*), hogyan reagáltak a helyi áramfejlesztő előállította áram kimaradására (*baszkolódik*), és hogy az „oroszbegyüvetel” hogyan hozott be – átmeneti jelleggel – orosz jövevényszavakat (*barisnya*, *nyet*, *bátyuska*, *davaj*) és félelmet az egész közösség számára (*kulákosít*). Megtudjuk, hogyan változott a népviselet (*magyarruha*) a *bécsirongy* és a *dirndliruha* hatására, milyen munkafolyamatokat kellett betartani a disznó-

öléskor (*béleragetés, belesteknő, bontószék, bőrke, csörge, kistűz, kolbásztöltés, perzselés*), hogyan védte a kiscsirkéket a *borító* és a *burkus*, miért volt fontos esemény a *borjazás*, s mi volt a szerepe a *borjaztatókötelnek*. Az ünnepi népszokások leírásai gazdag részletezettségükkel tűnnek ki (*bohócjárás, bőgőtemetés, cigánybál, lucázás, tűzoltóbál*), a német jövevényszavak pedig tömegükkel (*cukhárung, cullang, cungeráj, curukk, cvíder, dekkol* stb.). A szótár bemutatja a gyermekjátékok gazdag világát (*csingáló, csipszar, diófaállítás, háborúsdi, hétfogás, klejg, pilinckézis, színcicézés*). Megjelenik a szótárban a hely vízjárta voltával összefüggő szókészlet (*csikoskáposzta, elfog, eszteru, tűzés*), meg a síkvidéki elhelyezkedés jellegzetessége, a szél is (*cirákiszél, felszél, hanyiszél, gyepszaggatószél*). Találunk benne utalásokat az egykori népi építészet emlékeire (*fakémény, kemencepadka, nyitottkémény, síp, üstökálja*), továbbá az állatok szerepére a falusi ember életében (*frislingelés, betanít, lopvakelt, meglámpáz*). A munkafolyamatok leírásával (*füstölés, tollfosztóáldomás*), a tágabb környékre – Hanság – utalásokkal (*hanyiszéna, himodilegény*), egyes ételek elkészítésével (*kalinkó, kráfli, langaló, prósza, sterc, szalados, szalalkáli*) a már említett enciklopédikus tudásunk bővül. Változnak az idők, és benne a munkák és a szokások is (*uborkáz, őringel, háromtánc, helovin*), a szótár ezt is bemutatja. A *szárazjég*, noha nem tájszó, azért került be a szótárba, mert ennek Mihályi közeli történetében van jelentősége (vö. hozzá *maortos*). Igazi mihályi érdekesség a *szőcsinküldő* is. A *takarmánykeverék* néprajzi leírása adja meg az *abrak* és az *abrakol* hátterét.²

4. Ahogyan az első bekezdésben KISS JENŐTŐL idéztem, a (táj)szó „több oldalú információ-hordozó nyelvi adat... A tájszótár feladata éppen ezért az, hogy ezeknek az információknak lehetőség szerint széles skáláját kibontsa, s mindenki számára elérhetővé tegye” (11). A többcélú felhasználhatóság érdekében a szerző – a hazai tájszótárírás történetében egyedülálló módon – a továbbiakban elkészíti a szótár szemasiológiai változatát is (415–500): a szójelentések szerint csoportosítva közli anyagát. Ez a szójelentések szerinti csoportosítás rokon a nyelvatlaszok kérdőívein megfogalmazott kérdéseivel: hogyan nevezik ezt vagy azt az adatközlők.

A jelentés alapján közölt összefüggésekre nézzünk egy példát: az ’elbeszélget’ jelentéshez közli a *dézsél* tájszót. Ezzel meg is elégedhetnénk, rögzítve, hogy Mihályiban az adott fogalomra ezt a tájszót használják. Am visszalapozva az onomasziológiai szótárhoz, a *dézsél* szócikkében ezt találjuk: „elbeszélget, elpipázgat < téli esteken >, henyél?”. Ha innen visszalépünk a szemasiológiai szótárhoz, a ’henyél’ visszauntil az *áll* (fn) és a *kerítés* szócikkéhez (ahol egy-egy kifejezést találunk az adott fogalomhoz). A *dézsél* példamondatát olvasva (*pipázvo ebeszígettik az üdőt*) azonban felmerül az ’időt eltölt’ jelentés, amit a szótárolvasó megnevezhet a szemasiológiai szószedetben, és ott megtalálja az *elherbergel* szócikket, amely aztán tovább utal a ’tollfosztás’ jelentésébe. És így tovább.

Lexikai mezőket találunk tehát, melyek szoros összefüggésben állnak a jelentésmezőkkel. A szótárnak ez a szemasiológiai változata tartalmaz olyan csoportokat,

² Az idézett tájszavak jelentésmegadásának elhagyása tudatos volt: azt szeretném, hogy az olvasó nézzen bele a szótárba, mélyedjen el benne, miközben a jelentéseket keresgéli.

amelyek klasszikusan megfelelnek a jelentésmező-elmélet TRIER és PORZIG felállította követelményeinek (vö. SZENDE 1996. 54–58), esetenként helyettesíti a más szótárakban utalózással megjelölt összefüggéseket (vö. pl. ÚMTsz. utalózási rendszere), és tartalmaz nyelvészeti alapú csoportokat is (pl. határozószó, latin jövevény-szavak). A többoldalú és -célú felhasználás megkönnyítése érdekében ez a csoportosítás vállalható, noha a szótár ezen szemasiológiai része emiatt eklektikusnak tűnik.

De KISS JENŐ a szótár teljesebb felhasználhatósága érdekében még ennél is tovább megy: újabb és újabb csoportosításokkal szolgálja ki az olvasót. Így a további mintegy negyedszáz lapon (500–526) megtaláljuk a jelentésbeli tájszavak mihályi listáját (pl. *babos* 'pettyes', *bogár* 'légy'; 500–503), a fogalmi tájszavak ábécérendes kimutatását (503–506), a tájszavak társadalmi rétegződésük szerinti listáját, melyben külön megjelöli azokat a mihályi tájszavakat, amelyek az ÉKsz.²-ben nem szerepelnek (pl. *gazoz*, *ibrikál*; 507–515), külön azokat, amelyeket az ÉKsz.² *táj*- (515–516), *nép*- (516–518), illetőleg *Mezőg* minősítéssel (519–520) közöl. Nem maradnak ki a csoportosításból a már kihalt mihályi tájszavak sem (520–521), és azok, amelyeket már csak az emlékezet őriz (521–522).

A szerző további csoportosításokkal is kiszolgálja a kutatót: sorba szedi a néprajzi vonatkozású megjegyzéseket tartalmazó szócikkeket (522–523), az élő és az archaizálódott német eredetű tájszavakat (523–525). Különleges színfoltja a szótárnak, hogy KISS JENŐ közli azokat a mihályi tájszavakat is, amelyeket 1913-ban ZSIRAI MIKLÓS (aki szintén a község szülötte volt) publikált a Magyar Nyelvben (9: 425–429 és 464–465). Az újra közölt tájszavakat KISS JENŐ adatközlői minősítették a 2017–2021-es évekbeli használat szerint (525–526). Ez a szószedet is bemutatja, „mit jelent 109 esztendő elmúlása a mihályi szókészlet egy részének az életében” (525).

5. A Mihályi tájszótár kiindulási, keletkezési helye egy cipésműhely volt (KISS 1979: 7, 2022: 604–605). Erről a helyzetről pedig van valós tapasztalatom: egyik nagybácsim volt a kispécsi suszter. Nemcsak a beszélgetések voltak jellemzők az ő műhelyében, hanem az is, ami ott és úgy történt. Egy falusi cipésműhelyben ugyanis ritkán készültek új lábbelik. Az volt inkább a jellemző, hogy az elvásott talpat kellett pótolni, a szakadt felsőrészt javítani. Mert ami érték, azt nem dobták el, hanem (javítva akár) megőrizték. És ami érvényes a cipőkre, az érvényes más területeken is: az érték, bármily kicsiny legyen is, megbecsülendő. A szavak, a nevek a kultúránkat, a lelkünket képviselik. Ez az értékszemlélet hatja át a szótár következő részét is.

A tulajdonnevek tájszótárbeli közléséről megoszlanak a vélemények (vö. KISS 2002: 394). A Mihályi tájszótár 1979-es változatából kimaradtak a tulajdonnevek. Ha azonban a tájszótár értékmentő szerepe kerül előtérbe (és szótárunk esetében ez a helyzet!), erős érv szól amellett, hogy ez a névanyag is bekerüljön a szótárba – még ha (mint KISS JENŐ teszi) függelékként is.

A tájszótár ugyanis napjainkban, amikor a hagyományos (táj)szókészlet egyre inkább archaizálódik, a kultúra- és leletmentés eszközévé válik. Ez a helyzet pedig átalakíthatja a meglátásunkat a tulajdonnevek szótárbeli szerepéről (ahogyan PESTI JÁNOS írja: „a helyneveknek mindig vannak dologi (tárgyi) és nyelvi

vonatkozásai” – 2018: 11). Hogy ez a kultúramentés milyen fontos, arra rámutathat az az összevetés, ami a mihályi helynevek külső és belső szemléelője között fennáll: 1998-ban jelent meg ugyanis a kapuvári járás földrajzi neveit tartalmazó kötet (közlője magam voltam). Ebben Mihályi helyneveinek száma: belterület 48 tétel, külterület 49 egység (HEGEDŰS 1998: 48–51). A Mihályi tájszó- és névtár viszont ezzel szemben 98 tételt hoz a belterületről, 57 tételt pedig a külterületről. Összesítve másfélszer annyi nevet tartalmaz, mint a korábbi helynévgyűjtemény. A többlet elsősorban a belterület nevei esetében jelentkezik: benne a minden fűszálat ismerő lokálpatriotizmus jelentkezik. Ennek legfontosabb összetevője a történetiség: a népi emlékezet, együtt az írásos forrásokkal, teljes képet adhat a mikrokörnyezetről. Ehhez a teljes képhez tartoznak a történeti források („Történeti visszapillantás” a tájegységről és a településről: 527–536) és a hagyomány (**Korona utca**: 547–550), a fiatalkori személyes emlékek (ilyenek pl. a szerző iskoláinak/iskolába járásai helyszíneinek sorsa: 547, 559), és a vizekkel kapcsolatos emlékek (**Kanális, Kövesárok, Lobogó**: 552). A kapuvári járási kötetben a belterületen 18 épületnév szerepel, KISS JENŐ szótárában viszont 44 – és legtöbbször nem csupán név, hanem helytörténeti érdekességekkel kiegészített adathalmaz, melyben folytonosan jelen van a személyesség.

A helynevek után a Függelék a mihályi személynéveket közli a legrégebb időktől egészen 2017-ig. Ehhez forrásai az 1198-as királyi oklevél (533) 13 női és 39 férfineve (569–570), a Sopron Vármegye Oklevéltárában található listák (581), VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIÁNAK a rábaközi család- és keresztnévekről írott könyve adatai (2007: 571–577, 582–584), és a Mihályi Önkormányzat 2017-es névlistája (585–586). Sorra veszi az egyelemű névadás adatait, a történetiségben haladva a női és a férfi keresztnéveket, majd a családnéveket is gyakorisági listákat felállítva. Külön szól a névcsofolókról mint „rímes nyelvi szerkesztményekről” (580–581). Az emberneveket az állatnevek követik (596–599). Ezek két időbeli (1981 és 2019) felvétele kiválóan mutatja azt az általános tendenciát, amely a magyar falvak mezőgazdasági jellegében bekövetkezett: az 1981-es adatok még 235 lónév-előfordulást és (a bika- és ökörnevekkel együtt) 309 szarvasmarhanév-előfordulást jeleztek, ám a 2017-es adatfelvétel már csak 4 lónevet és 7 tehénnevet hozott elő. A nagyállattartás ily módú visszaszorulása az állattartás, -terelés tájszavainak biztos kihalását idézi elő (588).

6. A szociolingvisztikai kutatásokban – beleértve a dialektológiát is – alapvető kérdés az adatok megbízhatósága, a reprezentativitás, a megismételhetőség. KISS JENŐ fontosnak tartja, hogy ezekre a kérdésekre is megnyugtató választ adjon (600–605). Végigtekint a múlt gyűjtéseiben, mások és saját adatközléseiben, végigveszi név szerint az adatközlőket, saját gyűjtési eljárását. Visszatekint a velük eltöltött időre, a közös munkával eltöltött sok-sok délutánra: „Tudom, hogy nekik sem csupán munka volt, hanem a közös gyermekkor és múlt visszaidézése is, visszaemlékezés az egykor volt sokszínű mihályi életre. A tájszavak erdejében időzve tudatosíthattuk magunkban, hogy eleink milyen sokféle tudás birtokában voltak, mennyi mindent tudtak az életről, a növény- és állatvilágról, a gyereknevelésről, a természetről, a betegségekről, a népi gyógyászatról, a hiedelmekről,

az állattartásról, az időjárásról, az ételkészítésről, a kerti és a mezei munkákról, a dolgos napokról, a szomorú és vidám eseményekről, az ünnepekről, a hit erejéről. Emlékezetünkbe idéződtek temetőben nyugvó hozzátartozóink is, valamint a régi hétköznapiak, az élet korábbi rendje, a tisztesség és a munka becsülete, az emberek és a természet közötti harmonikus viszony, gyermekkorunk meszsze ringó világa, üde vidámsága, valamint a szolidaritás sokféle formában való megnyilvánulása” (604).

A nyelvész nem költő. Tájszótárt ír, de valamiképpen ez is poézis: himnusz a szülőföldről.

Kulcsszók: tájszótár, leletmentés, lokálpatriotizmus, onomasziológia, szemasiológia.

Hivatkozott irodalom

- ÉKsz.² = *Magyar értelmező kéziszótár*: Főszerk. PUSZTAI FERENC. 2., átdolgozott kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003.
- HEGEDŰS ATTILA 1998. *Győr-Moson-Sopron megye földrajzi nevei. I. A Kapuvári járás*. Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola, Győr.
- KISS JENŐ 1979. *Mihályi tájszótár. (Rábaköz)*. Nyelvtudományi Értekezések 103. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- KISS JENŐ 1981. *Nyelvjárási tanulmányok*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 159. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- KISS JENŐ 1990: *A mihályi nyelvjárási változásai 1889 és 1989 között*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 190. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- KISS JENŐ 2002. Tájszótárírás és tájszótárak. *Magyar Nyelvőr* 126: 391–416.
- MDial. = *Magyar dialektológia*. Szerk. KISS JENŐ. Osiris Kiadó, Budapest, 2001.
- MTsz. = SZINNYEI JÓZSEF, *Magyar tájszótár* 1–2. Hornyánszky, Budapest, 1893–1901. [Hasonmás kiadás: Nap Kiadó, Budapest, 2003.]
- PESTI JÁNOS – MÁTÉ GÁBOR 2018. *Völgységi tájszótár. Vidékünk tájszavai és népi műveltsége*. Keleti-Mecsek Egyesület, Pécs.
- SZENDE TAMÁS 1996. *A jelentés alapvonalai. A jelentés a nyelvi kommunikációban*. Corvinus Kiadó, [Budapest].
- ÚMTsz. = *Új magyar tájszótár* 1–5. Főszerk. B. LŐRINCZY ÉVA. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979–2010.
- VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIA 2007. *18–19. századi személynevek a Rábaközéből. Adattár*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 227. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- ZSIRAI MIKLÓS 1913. Adatok a rábaközi nyelvjárási szókincséhez. (Mihályi, Sopron megye.) *Magyar Nyelv* 9: 425–429, 464–465.

Kiss Jenő, Idioticon and Onomastic Vocabulary of Mihályi

Mihályi tájszó- és névtár by Jenő Kiss is a masterpiece of Hungarian dialectological lexicography. It contains the results of some 60 years of collecting work with the professionally exact,

linguistically and historically authentic description of idiomatic words, toponyms, human and animal names of Mihályi. The 6100 words of the onomasiological part are qualified by the author in terms of the social standard of 2016–2021, while in the semasiological part the material is presented with specifications of semantic fields. The remaining classifications of the vocabulary facilitate the further research of historical and present idiomatic words to a great extent, whereby it provides massive support for researchers.

Keywords: idioticon, conservation of fossils, localism, onomasiology, semasiology.

HEGEDŰS ATTILA
Pázmány Péter Katolikus Egyetem